

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд на тема: „Българското радио през социализма 1944-1989“
с автор доц. д-р Вяра Александрова Ангелова, СУ „Св. Климент Охридски“

за присъждане на образователна и научна степен „Доктор на науките“ по
професионално направление 3.5. Обществени комуникационни и информационни науки –
Медии и комуникации

от доц. дн Венцислав Димов Димов, СУ „Св. Климент Охридски“

Предлаганият текст отговаря на изискванията на ЗРАСРБ – и формално, и съдържателно. Темата е сериозна, изследователският проблем – българското радио през социализма – е предизвикателство, което все още не е намерило адекватно решение в българската наука. Трудът на доц. д-р Вяра Ангелова се вписва в общото градиво на обществените и хуманитарни науки, които от известно време имат сериозни постижения в историческото, социологическо, изкуствоведско, в интердисциплинарното изследване на социалистическото близко минало. Нещо повече, той чертае нова насока, прави първи стъпи по неотгъпкана пътека. Ще си послужи с метафори – ако има магистрални изследвания за властта, културния фронт, профсъюзите, преораните слогове на социализма и т.н. (на Ив. Знеполски, Ив. Еленков и др.), този текст „не пътува“ по готова магистрала, а открива нов път. Следва да сме благодарни на автора, че нещо започнато като история на радиото с двутомника на Веселин Димитров (изследване на радиото в България през периода 1929-1944 г.), продължава и развива науката и отвъд границите на първия период, и отвъд историята и описанието на фактите. Ангелова прави не само историческо описание на българското радио след 1944 г., а прилага нови методи, има различни приоритети, съизмерими с актуалните идеи и подходи в науките за изследване на медии, власт, близка история, социализъм.

1.Тема, обект, цели, задачи и методология

Както сочи авторката, целта на нейната работа е „да даде по-пълна представа за начина, по който функционира социалистическото българско радио в три посоки – институционално изграждане и принципи на ръководство; процесите на работа и

специфика на работещите, както и рефлексията на професионалните издания към проблемите на радиото“. Поставената цел определя и основните задачи: издирване на широка база от документи за институцията, систематизиране въз основа на тях на ръководните линии, изследване на изданията за радио като друга мрежа, опит да се види радиото „отвътре“ през разказа за него на радиохората. Изборът на темата е обоснован и със слабата степен на проученост, както и с важността и перспективите му в полето на медийните изследвания.

Основният обект на изследване – Българското радио от периода 1944 1989 г. – се разбира като комплекс от: институционална принадлежност; ръководство; програмната дейност; кадровите въпроси; радиофикацията; професионалните роли; професионалните теми и решения; музиката; международните връзки; предаванията за чужбина; публиката; западните радиостанции; професионалните издания за радио, цензурата и т.н. Ангелова настоява, че радиото е особен случай на социалистическа институция, оказала се в българския случай действаща преди социалистическата държава. Същевременно тя достига до извода, че на българското радио през социализма не трябва да се гледа само през стереотипите за тоталитарните медии, а и като на модерна институция, споделяща общи европейски черти.

Избраната методология е логично опряна на качествени изследвания: издирване, наблюдения и анализ на архиви; контент-анализ на набор от специализирани професионални издания; дълбочинни интервюта.

2. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд е в обем от 299 страници, структурирани в увод, три глави, заключение. Справочният апарат е респектираш: над 120 заглавия на научна литература на няколко езика, допълнителни литературни и интернет източници, над 2000 архивни единици от ЦДА и ДА – София, 26 дълбочинни интервюта, проведени от автора и ръководен от нея студентски изследователски екип на терен през миналата година. По-голямата част от архивните източници и теренните материали (интервютата) се въвеждат за пръв път в научно обръщение.

Избраната структура на текста – три глави, обединени от обща логика, работи, защото позволява последователно да се разкрие: развитието на институцията „отгоре“, през документи на партийно-държавната власт и на медийната институция, нейното ръководство, структури и организация; образа на радиото „отстрани“ през публичността на професионалните издания за радио; и погледа „отвътре“ към функционирането на медията през спомените на работилите в него. Заключениеето обобщава проучванията и очертава няколко извода: неравномерното институционално развитие на медията; двойствената роля на партийната власт по отношение на радиото – затваряща го в идеологическа рамка, но и катализираща неговото професионализиране.

Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертацията и коректно предава основните ѝ акценти, съдържа приносите на труда.

3. Компетентност, актуалност и иновативност на тематиката и разработката

Авторът е познавач на обекта и научното му изследване. Дългогодишната му задълбочена издирвателска работа го представя в този текст като един от немногото експерти, които не само знаят факти, но могат да ги осмислят. Ангелова познава основните публикации в световната наука по проблема, използва актуални подходи. Разработва се нова област в научното поле на медии и комуникации, в история на медиите в България. Излага се концепция като философия на труда – българското радио споделя общо аудиовизуално европейско развитие и през социализма също е част от споделената европейска медийна култура. Очертаните важни изводи за българското радио през социализма са свидетелство за задълбочеността и системността на труда, за иновативността на неговия автор. Ще припомня главните от тях: радиото през социализма бележи чувствително развитие през периода - технологично, кадрово, професионално, многопрограмно, интермедийно. Радиото през социализма се утвърждава като пропаганден институт на държавната и партийна политика, но паралелно с това то става все по-многопластово, съдържащо различни културни, образователни и политически наративи, т.е. може да бъде мислено чрез взаимното проникване на политическия и професионален дискурс.

4. За личните приноси на автора и текста

Приносни моменти според автора са в шест посоки. Приемам автосправката за цялостен преглед на радиото през социализма, според която приносите са в следните аспекти: институционално функциониране, публичен образ и работата в социалистическото радио; въвеждане на архивни документи от заседания на ръководството на радиото, селектирани и тематично анализирани; роля на специализирана периодика за радиото, досега неизследвана; ново разбиране за ролята на чуждите радиостанции за модернизация на българското радиозвучене; нова интерпретация на използването на жанровете, свързани с професионалното израстване на радиото и политическите задачи пред него; нови тези и интерпретации върху социалистическото радио, в контекста на неговата принадлежност към европейската аудиовизуална култура.

Според мен един от важните приноси на автора е мащабната работа в архиви. Съхранената памет в архивните документи е не само източник за информация за институциите и тяхната дейност, но и за човешките отношения с властта и медията като организация и ролята на социалните актьори и медийните фигури. Вяра Ангелова притежава трудолюбието да издири и систематизира огромен масив от архивни материали за историята на радиото, има умение да забележи в само на пръв поглед скучните документи тези детайли, които показват реалните механизми на медийната институция като терен на сблъсъци и съпротива, но и на съглашения и служене на властта.

Като приносни определям антропологическите посоки в труда на Вяра Ангелова. Те са заявени вече в книгата „БНР и БНТ между държавата и обществото 1989-2015“ (на която тя е съставител). Дисертационният труд сочи, че тя прилага актуални методи за антропология на медиите, има визия за наратива на медийните фигури, за ролята на личните спомени и биографичните разкази. Приветствам включването в изследването на третата глава „Вътрешните гласове“ с дискурсивното представяне на съдържанието на 26 дълбочинни интервюта с радиослужители от периода на социализма. Особено ценна за мен е кохерентността между трите глави в текста на дисертацията – има съпоставки между документалните свидетелства от първа глава, медийните им образи във втора и проверката на тяхната приложимост през личните свидетелства на радиофигурите. Ценни са личните свидетелства за силовите (и не съвсем) постъпки на властта, за цензурата (и не съвсем) и

нейните евфемизми или сродни, но не идентични практики на контрол, режими на забрана и разрешаване, ограничения и т.н.

Очаквам трудът да бъде публикуван и очаквам в него като приложения да намерят място и интервютата, осъществени от автора, както и някои от архивните документи.

5. Заключение

Трудът на доц. д-р Вяра Ангелова „Българското радио през социализма 1944 - 1989“ е сериозно теоретично изследване, което третира значим теоретичен проблем. Базирано на богат и задълбочено анализиран емпиричен материал, съдържащо задълбочен и критичен обзор на научните постижения по темата, изследването запълва празнина в съществуващите знания, обогатява научната област. Докторската дисертация отговаря на съвременните стандарти на научноизследователската дейност в медийните изследвания, притежава научна обоснованост и иновативност, отличава се с прецизност и оригиналност.

Поздравявам автора за приносния труд и научната колегия на Катедра „Радио и телевизия“ на ФЖМК при СУ „Св. Климент Охридски“ за академичната атмосфера, допринесла за представянето на този труд и неговото процедурно реализиране като докторантура. Предлагам на Научното жури единодушно да гласува да се присъди научната степен „доктор на науките“ по професионално направление 3.5. Обществени комуникационни и информационни науки – Медии и комуникации, на доц. д-р Вяра Александрова Ангелова, за нейната дисертация на тема: „Българското радио през социализма 1944-1989“.

25. 11. 2019 г.

доц. д.н. Венцислав Димов